

לא יחבול רחיים ורכב

לא יחבול רחיים ורכב פי נפש הוא חבל: (דברים כד ו).¹

מסכת בבא מציעא פרק ט משנה יג – דין רחיים וכלי אוכל נפש בכלל דיני משכון

המלוה את חברו לא ימשכנו אלא בבית דין, ולא יכנס לביתו ליטול משכנו. שנאמר: "בחוף תעמוד" (דברים כד יא).² היו לו שני כלים - נוטל אחד ומניח אחד; ומחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום.³ ... אלמנה, בין שהיא עניה בין שהיא עשירה, אין ממשכנין אותה, שנאמר: "ולא תחבול בגד אלמנה" (דברים כד יז).⁴ החובל את הרחיים עובר בלא תעשה, ורחייב משום שני כלים, שנאמר: "לא יחבול רחיים ורכב" (דברים כד ו).⁵ ולא רחיים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושים בו אוכל נפש, שנאמר: "כי נפש הוא חובל".⁶

ספרי דברים פרשת כי תצא פסקא רעב – הרחבה והסבר המצווה

"לא יחבול רחיים ורכב", אין לי אלא רחיים ורכב המיוחדים, מנין לרבות כל דבר? תלמוד לומר: "כי נפש הוא חובל". אם כן למה נאמר רחיים ורכב? מה רחיים ורכב מיוחדים שהם שני כלים ומשמשים מלאכה אחת ורחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל שני כלים משמשים מלאכה אחת, חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.⁷ "כי נפש הוא חובל" - להגיד מה גרם.⁸

¹ מספר פעמים נדרשת התורה לדין לקיחה או החזקת משכון של אדם עני שנצרך להלוואה והמשכון ניתן כערבון, או גם כתשלום על ההלוואה. ראו שמות כב כה-כו: "אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו: כי הוא כסותו לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני". כך גם בפרשתנו מספר פסוקים להלן: "כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט בעבטו: בחוף תעמד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה: ואם איש עני הוא לא תשכב בעבטו: השב תשיב לו את העבט כבא השמש ושכב בשלמתו וברכך וך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך". כאן נראה שיש דין מיוחד ב"חפצא", לא בתהליך, היינו שרחיים ורכב, אולי גם חפצים דומים, לא נלקחים כלל כמשכון.

² הגמרא בבבא מציעא קיג ע"א מסיקה שלמרות שיש הבדל בין שליח בית דין ובין המלוה עצמו לגבי אופן גביית החוב, שליח בית דין יכול להפעיל יותר סמכות כלפי הלווה ואף להוציא ממנו ככוח ברחוב או בשוק. לגבי כניסה לבית אין הבדל ושניהם עומדים בחוף. ראו גם רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ג הלכה ד: "המלוה את חברו אחד עני ואחד עשיר, לא ימשכנו אלא בבית דין (ב"ד). ואפילו שליח ב"ד שבא למשכון, לא יכנס לביתו וימשכנו, אלא עומד בחוף והלוה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון, שנאמר: בחוף תעמוד. אם כן מה בין בעל חוב לשליח ב"ד? ששליח ב"ד יש לו ליקח המשכון מיד הלוה בזרוע ונותנו למלוה ובעל חוב אין לו ליקח המשכון עד שיתן לו הלוה". להלן נתמקד בדין רחיים ורכב ולא נוכל להרחיב בנושא הרחב של משכון וגבייה.

³ מסביר קהתי ששני הכלים ביחד ניתנו כנגד ערך החוב, ובכל זאת, מחזיר לו כלי אחד (ומחזיק באחר) בהתאם לצורך הקיום של הלווה: "כגון אם הלווה היה עני והמלווה נטל ממנו כר ומחרשה לשם משכון, חייב הוא להחזיר את הכר בכל ערב שיישן עליו ואת המחרשה בכל בוקר, כדי לעשות בה מלאכתו". ואולי ההפך, שהלווה יבוא כל בוקר למלווה ייתן לו את הכר שהוא פיקדון היום ויקבל את המחרשה לעבודת היום, ובסוף היום יחזיר את המחרשה לפיקדון הלילה ויקבל את הכר לשנתו בלילה. יש כאן אולי לא רק עניין הומני, אלא גם אינטרס משותף של שניהם. משינה טובה בלילה ומעבודת מחרשה ביום, יש סיכוי שהעני ישפר את מצבו ויוכל להחזיר את ההלוואה. ראו פירוש קהתי בהמשך שם שמביא את דברי התוספות שמסבירים שכל עניין החזרת המשכון בוקר וערב הוא "כדי שלא יוכל הלווה לכפור וגם ימהר לפרוע חובו כי מתבייש שבכל יום ויום יחזירו משכונו". המלווה הוא בעצם הבעלים של המשכון, כל עוד ההלוואה בתוקף, וההחזרה לעני פעם או פעמיים ביום היא פקדון קצר מועד. האינטרס הכלכלי הכולל הוא שלווים יחזירו את חובם ולא יתחמקו! תקנות יתר וחמלה מוגזמת כלפי הלווים עשויה לפרום את המערכת הכלכלית-כספית ולגרום לכך ש"תינעל דלת בפני לווים" אחרים ונמצאו כולם מפסידים. ברוח זו נתקנה גם [תקנת פרוזבול](#).

⁴ הרי לנו עוד פסוק בדיני משכון שלא הבאנו בהערה 1 לעיל, דין משכון (חבלה) באלמנה. כאן נכנס גורם נוסף של צניעות, ראו מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון בתוספתא מסכת בבא מציעא פרק י הלכה י: "אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין רשוי (רשאי) למשכן, שנאמר: לא תחבול בגד אלמנה - אחת ענייה ואחת עשירה דברי ר' יהודה. ור' שמעון אומר: ענייה אין רשוי למשכון, עשירה נוטל ואין מחזיר, שלא יהא הולך ובא אצלה שלא להשיאה שם רע". ראו גם בגמרא סנהדרין כא ע"א: "דתניא: אלמנה, בין שהיא עניה בין שהיא עשירה - אין ממשכנין אותה ... דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: עשירה - ממשכנין אותה, ענייה - אין ממשכנין אותה, ואתה חייב להחזיר לה, ואתה משיאה שם רע בשכנותיה".

⁵ למרות שמדובר בשני מרכיבים של כלי אחד, שהרי בד"כ אין שימוש לאבן הרכב בלי השכב (הרחיים) וכן ההפך, בכל זאת הדבר נחשב כשני כלים לעבור עליו בשני לאווים. את עניין מספר האיסורים או הלאווים שעובר מי שחובל רחיים ורכב, נראה בגמרא וברמב"ם להלן. לעצם האיסור, נראה בפשטות שיש דין מיוחד ברחיים ורכב, שאין למשכנם כלל, בניגוד לכלים וחפצים כגון כר ומחרשה שראינו שניתן למשכן לזמנים קצובים. אבל גם ברחיים ורכב, יש להבחין בין משכון בשעת מתן ההלוואה ובין נטילת משכון בעת מועד הפירעון. ראו ספר החינוך מצוה תקפג: "ופירשו מוריניו ישמרם אל, שאיסור זה אינו אלא כשמשכן הכלים הנזכרים שלא בשעת הלוואה. אבל בשעת הלוואה ודאי מותר למשכן כל כלים שבעולם דלא גרע ממך שאין מונעין לו לאדם מלמכור כל כליו או למשכנו".

⁶ כאן מתעוררות שתי שאלות שהן אולי אחת. האחת, מהי ההגדרה של כלי אוכל נפש? כל כלי המטבח המשמשים להכנת אוכל והגשתו? והשנייה, אותה שואלים פרשני המשנה והתלמוד: מה ההבדל בין המחרשה והרחיים? מדוע זה אינו כלי אוכל נפש זהו כן? האם נבדיל למשל, בין רחיים תעשייתיות שהן אולי דומות למחרשה ובין רחיים ביתיות המשמשות לטחינת הלחם המשפחתי הביתי? האם נבדיל בין כלי המייצר פרנסה, המאפשרת החזרת המלווה (ראו הערה 2 לעיל) ובין כלי ביתי המשמש להכנת אוכל?

⁷ האמנם מרחיב מדרש ספרי את האיסור ל"כל שני כלים משמשים מלאכה אחת"? רק בגלל הדמיון הפיסי לרחיים ורכב?

⁸ היינו, מה הסיבה, מה גרם לציווי זה? התשובה היא: "כי נפש הוא חובל". הביטוי "מה גרם?" מצוי בעיקר [במדרשי התנאים](#), בספרא (תורת כהנים) ובספרי דברים. ראו כדוגמא: "כי נפש הבשר בדם הוא, להגיד מה גרם" (ספרא אחרי מות פרשה ח) - שאכילת דם

גמרא בבא מציעא קטו ע"א, קטז ע"א – על כמה איסורים עובר החובל

אמר רב הונא: חָבַל ריחים - לוקה שתיים, משום "ריחים" ומשום "כי נפש הוא חובל". ריחים ורכב - לוקה שלוש, משום ריחים ורכב, ומשום כי נפש הוא חובל. ורב יהודה אמר: חבל ריחים - לוקה אחת, ורכב - לוקה אחת, ריחים ורכב - לוקה שתיים. "כי נפש הוא חובל" – לשאר דברים הוא דאיתא.⁹

תניא כוותיה דרב יהודה: חָבַל זוג של סָפְרִים וצמד של פרות - חייב שתיים. זה בעצמו וזה בעצמו - אינו חייב אלא אחת. ותניא אידך: חָבַל זוג של ספרים וצמד של פרות, יכול לא יהא חייב אלא אחת - תלמוד לומר: "לא יחבול ריחים ורכב", מה ריחים ורכב שהן מיוחדין, שני כלים ועושיין מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו - אף כל דברים שהן שני כלים מיוחדים, ועושיין מלאכה אחת - חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.¹⁰

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רמב

והמצוה הרמ"ב היא שהזהירנו מחבול כלים שעושיין בהם בני אדם הכנת מזונותיהם כגון כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי הבישול וכלי שחיטת הבהמות וזולת זה ממה שיקבצהו שם דבר שעושיין בו אוכל נפש, והוא אמרו יתברך: "לא יחבול ריחים ורכב כי נפש הוא חובל". ולשון המשנה: "לא ריחים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושיין בו אוכל נפש ...¹¹ ונשאר שנבאר לך הנה אמרם (שם) וחייב משום שני כלים ... כי זה יביא לחשוב שהן שתי מצוות. וכל שכן באמרם (קיו א) וחייב על הריחים בפני עצמן ועל הרכב בפני עצמו.¹²

... ומי שמשכן כלים רבים, כל אחד מהן עושיין בו אוכל נפש, חייב על כל כלי וכלי. כגון שימשכן כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי עשיית הפת. וזה מה שאין צריך לו ביאור, שהוא כמי שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון ובגד אלמנת לוי שהוא עובר על כל בגד ובגד. ואמנם ענין השאלה, במי שחבל שני כלים בשניהם יחד ייעשה אוכל נפש ולא יספוק האחד מהם בלתי האחר בעשיית אוכל נפש. אם נאמר אחר שהאוכל אמנם תְּשַׁלֵּם עשייתו בשניהם יחד, הנה שניהם כגון כלי אחד ויהיה חייב משום כלי אחד, או אחר שהם שני כלים חייב על כל אחד בפני עצמו. ובארו לנו שהוא חייב עליהם משום שני כלים, אע"פ שבהיקבץ שניהם תיעשה המלאכה. כגון ריחים ורכב שלא תיעשה הטחינה באחד משניהם בלתי האחר, שהוא אם חָבַל ריחים ורכב יהיה כמו שחבל עריבה וסכין השחיטה שהם שני כלים כל אחד עומד למלאכתו. וזה הוא ענין אמרם וחייב משום שני כלים. לא שהן שתי מצוות. וזה לשון ספרי בזה הענין שבארתי לך, אמרו: מה ריחים ורכב מיוחדין שני כלים ומשמשיין מלאכה אחת וחייבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל שני כלים שמשמשיין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.¹³

היא כמו אכילת הנפש. ראו גם זו: "כי אני ה' מקדשם, להגיד מה גרם" (ספרא אמור פרשה ו). וכגון זו בספרי דברים פרשת ראה פסקא קח על ציווי המעשרות ללויים: "כי אין לו חלק ונחלה עמך, להגיד מה גרם". במצוות מסוימות התורה עצמה נותנת את טעם המצווה וסיבתה (האם זה נותן סיוע לאסכולה שדורשת טעמי המצוות, או אדרבא, סיוע לשיטה הנגדית?). ולעניינינו, נראה מסיום המדרש שבאמת גם מדרש ספרי מסכים שלא מדובר ב"כל שני כלים שמשמשים מלאכה אחת", אלא רק בכלי אוכל נפש מסוג של "שני כלים ומשמשים מלאכה אחת" ועדיין צ"ע.

⁹ נחלקו האמוראים בפירוש המשנה, בעניין מספר האיסורים שעובר מי שחובל ריחים ורכב. לפי רב הונא יוצא שהוא עובר על שלושה איסורים! אבל נראה ששיטת רב יהודה היא להלכה והפסוק "כי נפש הוא חובל" לא מוסיף איסור שלישי, אלא בא להרחיב את הדין לכלי אוכל נפש נוספים כפי שהמשנה מציינת: "כל דבר שעושים בו אוכל נפש". או כמו שמדרש ספרי לעיל דרש: "כי נפש הוא חובל - להגיד מה גרם". ואנחנו עדיין שואלים מה הוא "כל דבר שעושים בו אוכל נפש"?

¹⁰ אגב הדיון במחלוקת רב הונא ורב יהודה, מצאנו שתי דוגמאות נוספות של הרחבה של דין ריחים ורכב: זוג של סָפְרִים וצמד (עול) המורכב ע"ג שתי פרות חורשות (ראו פירוש רש"י בגמרא שם. ושטיינזלץ פירש צמד הפרות עצמם ותוספות משיג על רש"י שלא מדובר בפרות; ואנחנו הבנו ברש"י שמדובר בעול עצמו, במכשיר, שבדומה לזוג של ספרים ולריחים, יש לו אמנם צד לכל פרה, אבל עיקר ייעודו הוא לשתי פרות שתחרשנה ביחד). בהמשך הגמרא מובאת דוגמה נוספת של סכין של שחיטה ומסופר שם שמישהו לקח אותה כמשכון ממישהו אחר ואביו חייב אותו להחזירו משום שהוא "כלי שעושים בו אוכל נפש". ואנחנו עדיין תמהים בעניין. ניחא סכין שחיטה, הגם שאין בו את הדואליות של כלי דוגמת ריחים ורכב. אבל מספריים של ספרים, שאולי מזכירים פיסית ריחים ורכב, בשל שני הלהבים, וכן צמד הפרות לחרישה, מה כאן כלי לאוכל נפש? במה הם שונים ממחרשה ומכל כלי שנותן פרנסה לבעליו? אולי כל ההבדל הוא אם עוברים עליו בלאו אחד או שניים. אולי באמת חל איסור חבלה גם על מחרשה אבל אין היא "שני כלים מיוחדים שעושיין מלאכה אחת" לעבור עליה בשני לאוים. והמאיר עוד עינינו בסוגיה זו יבורך!

¹¹ מעניין השוואת לדין "אוכל נפש" ביום טוב.

¹² הרמב"ם פותח בדין איסור ריחים ורכב ומביא את לשון המקרא והמשנה שהבאנו ועובר לדון בשאלה אם שני הלאוים הם מצוות לא תעשה אחת או שמה שתיים והדבר חשוב, כמובן למניין המצוות שבזה ספר המצוות עוסק.

¹³ לשיטת הרמב"ם, ברור שמה שחז"ל אמרו שהחובל ריחים ורכב עובר על שני לאוים, אין הכוונה לשני איסורים שונים ובוודאי שאין כאן שתי מצוות לא תעשה במניין המצוות: מצוות לא תחבול רכב ומצוות לא תחבול ריחים (ולשיטת רב הונא אולי גם מצוות לא תעשה לא תחבול נפש). זה ודאי אינו. הכל הוא מצוות לא תעשה אחת, אלא שעבר עליה פעמיים. המעניין הוא שהרמב"ם

רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ג – דין שני כלים מורחב

הלכה ג: חבל כלים הרבה של אוכל נפש, כגון שחבל עריבה ויורה וסכין חייב על כל כלי וכלי בפני עצמו. אפילו שני כלים שהן עושין מלאכה אחת, חייב עליהן משום שני כלים ולוקה שתים על שניהם, שנאמר: "לא יחבול רחיים ורכב" - לחייב על הרחיים בפני עצמו ועל הרכב בפני עצמו. כשם שהרכב והרחיים מיוחדין שהן שני כלים ומשמשיין מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל שני כלים אע"פ שמשמשיין מלאכה אחת - חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וכן אם חבל צמד בקר החורש - לוקה שתים.¹⁴

הלכה ו: שליח ב"ד שבא למשכן לא ימשכן דברים שאי אפשר לאדם ליתן אותם משכון כגון בגד שעליו וכלי שאוכל בו וכיוצא באלו, ומניח מטה ומצע לעשיר ומטה ומפץ לעני, וכל הנמצא בידו חוץ מאלו יש לו למשכנו ויחזיר לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה, היו לפניו שני כלים נוטל אחד ומחזיר אחד.¹⁵

אבן עזרא דברים פרק כד פסוק ו – כנגד פירוש שגוי

לא יחבול רחיים ורכב - אמרו המכחישים, כי נדבקה זאת הפרשה עם ושמה את אשתו (ה), כי רמז למשכב, כי אסור שימנע מן המשכב, וזה הבל וריק. והביאו ריק. "תטחון לאחר אשתיו" (איוב לא, י), וכבר פירשתיו. והאמת שהוא כמשמעו, שאסור לאדם שיחבול רחיים.¹⁶

בראשית רבה כז פרשת בראשית – בחיי אישות ומשפחה

"והוא ימשול בדך". אמר רבי יוסי הגלילי: יכול ממשלה מכל צד?¹⁷ תלמוד לומר: "לא יחבול רחיים ורכב".¹⁸ מעשה באשה אחת משל בית טברין¹⁹ שהיה נשואה לליסטם אחד, והיה בעלה מצערה. שמעו חכמים ובאו אצלה להוכיחו. כיון שבאתה לפני חכמים, הוציאה לפנייהם מנורה של זהב ונר של חרס על גבה. לקיים מה שנאמר: "ואל אישך תשוקתך".²⁰

מסתמך על מדרש ספרי שהבאנו לעיל, כנראה מהלשון: "שני כלים המשמשים מלאכה אחת", ראו גם לשונו הוא: "שבהיקבץ שניהם תיעשה המלאכה". וצריך עיון נוסף.

¹⁴ כאן חוזר הרמב"ם על דברים שכתב בספר המצוות ומוסיף שלוש דוגמאות של כלי אוכל נפש: עריבה ויורה וסכין, אבל לא מפרט יותר מזה. נראה שאולי בכל דור צריכים להחליט מהו כלי אוכל נפש המתאים לדור. אולי בימינו גם סכ"ם וצלחת, גזית לחימום אוכל והרתחת מים וסיר או קומקום וכו'.

¹⁵ מחיבור שתי הלכות אלה של הרמב"ם נמצא אולי מזור לשאלותינו, היושבות כרחיים על צווארנו מתחילת דברינו: מה המיוחד בדין לא יחבול רחיים ורכב ומה גדרו של דין זה? מדין התורה "לא יחבול רחיים ורכב", אומר הרמב"ם (עפ"י הבנתנו הדלה) לומדים שני דברים שלעתיים מתלכדים ולעתיים נפרדים. ראשית, את הדין הרחב של כלי אוכל נפש, אבל גם "בגד שעליו" וגם כל כלי קיומי ביתי בסיסי "שאי אפשר לאדם ליתן אותם משכון". כלים שאם תיקח ממנו, תפגע בכבוד אישיותו ובמהות חייו הבסיסיים ביותר כגון אנוש, צלם אלהים. והדוגמאות לכך רחבות למדי ואולי גם משתנות עם הזמנים ומאיך מסורות לבית דין של כל דור שיגדיר מהו "אוכל נפש". גם מקרר בימינו? שולחן וכסא? עובדה שהרמב"ם מרחיב ל"בגד שעליו" ונוקט בלשון: "דברים שאי אפשר לאדם ליתן אותם משכון". הדין השני שלומדים מהפסוק, הוא האפשרות שבליקחת משכון תיתכן מציאות שעוברים על שני לאוים. ודין זה כבר לא קשור בהכרח לדין אוכל נפש ומושפע מהמציאות הפיסית של הכלי ולפיכך נכון גם בצמד של פרות ובמספרים של ספרים ואולי בימינו גם בטלפון שהוא מחשב, במדפסת שהיא גם פקס וסורק (לעבור בשלושה לאוים ...) וכו'. כלים אלה אינם "אוכל נפש" ולגביהם קיימים דינים אחרים של משכון וגבייה מתי ואיך ניתן לגבות אותם. ראו תחילת דברינו בפיסקה הראשונה של המשנה. אם עבר על דינים אלה, בכלי שהוא פיסית דוגמת רחיים ורכב שהם אחד שהוא שניים, יעבור על שני לאוים. ואפשר שזכינו לחדש כאן דבר מה ואפשר ששינוי זה הטוב יכפר. בוודאי שלא הבאנו שום דבר להלכה ולמעשה.

¹⁶ צפיפות המצוות בפרשתנו והמעבר המהיר ממצווה למצווה, אומר דרשני ומפרשים רבים לא יכולים ולא רוצים להתעלם מסמיכויות ורציפים אלה. ראו גמרא ברכות כא ע"ב שגם ר' יהודה שלא דורש סמוכים בכל התורה, דורש סמוכים במשנה תורה הוא ספר דברים. זאת, משום שספר דברים הוא ביאור וחזרה על חלק ניכר מהמצוות (ראו גמרא ברכות כא ע"ב דברי רב יוסף שם, דברינו [ספר דברים – משנה תורה](#) בפרשת דברים). עניין זה הביא פרשנים ודרשנים מסוימים לתת משמעות של "עניינים שבינו ובינה" לעניין לא יחבול רחיים ורכב. כנגד אלה, יוצא חוצץ אבן עזרא.

¹⁷ שאדם יוכל לעשות באשתו ככל העולה על דעתו? המפרשים אומרים שם: למשכן אותה, אבל ייתכן שהכוונה גם לדברים שבינו לבינה. ראו ה'שולחן ההפוך' בגמרא נדרים כ ע"ב ושאר עניינים שבצנעה שם. אפשר שמפרשים אלה שאבן עזרא יוצא חוצץ כנגדם לא הסכימו עם חלק מהדברים שם.

¹⁸ מה עניין רחיים ורכב לכאן? על כרחנו, משום שהאשה נמשלת לרחיים, אם בגלל הפסוק באיוב שאבן עזרא הביא ואם בגלל לשון עממית ודמיון בני אדם, ובאו חכמים והשתמשו בפסוק מפרשתנו להגביל את כוחו של בעל וממשלתו על אשתו לעשות בה כרצונו. עכ"פ, ממדרש זה נראה ש"המכחישים" שאבן עזרא נלחם בהם ולא מוכן אפילו לשמוע את דעתם שהיא "הבל וריק", מוזכרים כבר במדרש ובמסורות עממיות ואין זו הווייה או דעה שניתן בקלות לנפץ. מי שרוצה לראות אף דברים חמורים יותר, כגון דרשות שמפתחות את "לא יחבול רחיים ורכב" לענייני מין וכישוף ממש, יסתכל בפירוש יונתן בפרשתנו המצטט את הירושלמי ואת ספר חרדים שמנסים להילחם בכל עוז בפירושים מאגיים שנתנו לפסוק שלנו.

¹⁹ משפחה מיוחסת ומכובדת, כך יש להבין (משפחה עשירה שחכמים כבדו? ראו "רבי מכבד עשירים" וגם ר' עקיבא (עירובין פה ע"ב, בדברינו [חכם גיבור ועשיר](#) בפרשת צו) וחכמים שיצאו למגבת צדקה (ויקרא רבה ה ד, בדברינו [כי ירחיב](#) בפרשת ראה).

²⁰ להשלמת המדרש, הבאנו סיפור זה שממחיש עד כמה אין אנו בקיאים בעניינים שבינו לבינה. האשה הוציאה מנורה של זהב ועל גבה נר של חרס לרמוז לחכמים שלא יתערבו ביחסים דבינה לבינו שכן לה טוב בחייה עם אותו שודד. ראו שם כל המדרש שהוא דורש את הפסוק בבראשית ג טז: "וְאֵל אִישׁוֹ תְּשׁוּקָתוֹ וְהוּא יִמְשָׁל בָּהּ". בדברינו [החרס והזהב](#) בדפים המיוחדים. ראו עוד איך התגלגל סיפור זה לאורך זמן ומעתיקים, עד שהשתנה לנוסח הבא: "מעשה באשה אחת מבית טברין שהיתה נשואה לליסטם

שמות רבה נא ג פרשת פקודי – חבול חבלנו לך

"אלה פקודי המשכן, משכן העדות" - מהו "משכן" שתי פעמים? א"ר שמואל בר מרתא: שנתמשכן שתי פעמים על ידיהם.²¹ זהו שאנשי כנסת הגדולה אומרים: "חבול חבלנו לך ולא שמרנו את המצות ואת החוקים ואת המשפטים" (נחמיה א ז). מהו "חבול חבלנו לך"? הוי: שנתמשכן ב' פעמים, ואין "חבול" אלא לשון משכון, שנאמר: "לא יחבול רחים ורכב" (דברים כד ו). לכך כתוב: "אלה פקודי המשכן משכן העדות" שתי פעמים.²²

שבת שלום
מחלקי המים

אחד. וכיון שבאת אצל חכמים שיוכיחוהו על שהיה מצערה, הביאו לפניהם מנורה של זהב ונר של חרס על גבה, לקיים מה שנאמר ואל אישך תשוקתך והוא ימשול בך" (בראשית רבתי פרשת בראשית עמוד 46). הבדל "פעוט".

²¹ ראו דברינו [שני משכנות היו](#) בפרשת פקודי, אך כאן נלך בדרך אחרת.

²² אולי לא סתם "חבול חבלנו", לא סתם "לא שמרנו את המצוות, את החוקים ואת המשפטים", אלא עברנו על איסור "לא תחבול", פעמיים! קשרנו בחבל עבות את עינינו ואוזננו ולא ראינו ולא שמענו את צעקת השכבות החלשות שאין להם אפשרות להחזיר חובות ומשכנתאות ואנו לוקחים מהם גם את "כלי אוכל נפש". ובזכות שנחבש את החבול, שנשמע לקול החבולים והממושכנים וננהיג חברה צודקת ביד רב חובל נאמן, נזכה לגאולה השלמה ולבניין משכן נאמן שלא ייחבל ולא יתמשכן עוד.